

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (neljäs jaosto)

15 päivänä joulukuuta 2011 *

Asiassa C-384/10,

jossa on kyse sopimusveloitteisiin sovellettavasta laista tehdyn yleissopimuksen tulkinnasta Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa 19.12.1988 tehtyyn ensimmäiseen pöytäkirjaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Hof van Cassatie (Belgia) on esittänyt 7.6.2010 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 29.7.2010, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Jan Voogsgeerd

vastaan

Navimer SA,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (neljäs jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja J.-C. Bonichot sekä tuomarit L. Bay Larsen ja C. Toader (esittelevä tuomari),

* Oikeudenkäyntikieli: hollanti.

julkisasiamies: V. Trstenjak,
kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- Jan Voogsgeerd, edustajanaan advocaat W. van Eeckhoutte,

- Belgian hallitus, asiamiehenään L. Van den Broeck,

- Alankomaiden hallitus, asiamiehenään C. Wissels,

- Euroopan komissio, asiamiehinään R. Troosters ja M. Wilderspin,

kuultuaan julkisasiamiehen 8.9.2011 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista tehdyn, Roomassa 19.6.1980 allekirjoitettavaksi avatun yleissopimuksen (EYVL L 266, s. 1; jäljempänä Rooman yleissopimus) työsopimuksia käsittelevän 6 artiklan tulkintaa.

- 2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Jan Voogsgeerd, kotipaikka Zandvoort (Alankomaat), ja Mertertiin (Luxemburg) sijoittautunut yritys Navimer SA (jäljempänä Navimer) ja jossa on kyse korvauksen maksamisesta Voogsgeerdille hänen kyseisen yrityksen kanssa tekemänsä työsopimuksen päättämisen vuoksi.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Sopimusveloitteisiin sovellettavaa lakia koskevat säännöt

- 3 Rooman yleissopimuksen 1 artiklan 1 kohdassa määrätään seuraavaa:

”Tämän yleissopimuksen määräyksiä sovelletaan sopimusveloitteisiin silloin, kun sopimuksella on liittymä useampaan kuin yhteen valtioon.”

- 4 Rooman yleissopimuksen 3 artiklan 1 kohdassa määrätään seuraavaa:

”Sopimukseen sovelletaan sen valtion lakia, josta osapuolet ovat sopineet (lakiviittaus). Lakiviittauksen on oltava nimenomainen tai sen on käytävä riittävän selvästi ilmi sopimusehdoista tai tapaukseen liittyvistä olosuhteista. Osapuolet voivat määrätä valitsemansa lain sovellettavaksi koko sopimukseen tai vain osaan siitä.”

- 5 Yleissopimuksen 4 artiklan 1 kohdassa määrätään seuraavaa:

”Jollei sopimukseen sovellettavaa lakia ole valittu 3 artiklan määräysten mukaisesti, sopimukseen sovelletaan sen valtion lakia, johon sopimus läheisimmin liittyy. – –”

6 Rooman yleissopimuksen 6 artiklassa määrätään seuraavaa:

”1. Sen estämättä, mitä 3 artiklassa määrätään, työsopimukseen otettu lakiviittaus ei saa johtaa siihen, että työntekijä menettäisi sen lain pakottavin säännöksin hänelle annetun suojan, jota lakiviittauksen puuttuessa sovellettaisiin tämän artiklan 2 kohdan nojalla.

2. Sen estämättä, mitä 4 artiklassa määrätään, ja sikäli kuin 3 artiklan mukaista lakiviittausta ei ole, työsopimukseen sovelletaan:

- a) sen valtion lakia, jossa työntekijä tavallisesti työskentelee sopimusvelvoitteiden täyttämiseksi, vaikka hänet on väliaikaisesti lähetetty työhön toiseen valtioon, tai

- b) sen toimipaikan sijaintivaltion lakia, joka on ottanut työntekijän työhön, jos hän ei tavallisesti työskentele ainoastaan yhdessä valtiossa,

jollei kaikista olosuhteista ilmene, että työsopimus liittyy läheisemmin johonkin toiseen valtioon, jolloin sovelletaan kyseisen toisen valtion lakia.”

Kansalliset säännökset

- 7 Luxemburgin julkisen alusrekisterin perustamisesta 9.11.1990 annetun Luxemburgin lain (loi du 9 novembre 1990 ayant pour objet la création d'un registre public maritime luxembourgeois; Mémorial A 1990, s. 808) 80 §:n 2 momentissa säädetään seuraavaa:

”Merimiehillä on oikeus vahingonkorvaukseen, jos työsopimus on päätetty väärinkäyttönä pidettävällä tavalla.

Väärinkäyttönä ja sosiaalisesti ja taloudellisesti asiattomana toimenpiteenä pidetään sopimuksen päättämistä, joka on lainvastainen ja/tai joka ei johdu todellisista ja vakavista syistä.

Vahingonkorvauskanne merimiesten työsopimuksen väärinkäyttönä pidettävästä päättämisestä on nostettava työtuomioistuimessa kolmen kuukauden määräajassa sopimuksen päättämisen tai sen perusteiden tiedoksi antamisesta vanhentumisen uhalla.

Tämän määräajan kuluminen keskeytyy pätevästi, jos merimies, hänen edustajansa tai hänen ammattiliittonsa tekee kirjallisen valituksen työnantajalle.”

- 8 Työsopimuksista 3.7.1978 annetun Belgian lain (loi du 3 juillet 1978 relative aux contrats de travail; Belgisch Staatsblad 22.8.1978) 39 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Jos työsopimus on tehty toistaiseksi voimassa olevana, osapuolen, joka päättää sopimuksen ilman pakottavaa syytä tai noudattamatta 59, 82, 83, 84 ja 115 §:ssä säädettyä irtisanomisaikaa, on maksettava toiselle osapuolelle korvaus, jonka määrä vastaa senhetkistä palkkaa joko irtisanomisajalta tai sen jäljellä olevalta osalta.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

- 9 Voogsgeerd teki 7.8.2001 Naviglobe NV:n (jäljempänä Naviglobe), joka on Antwerpeniin (Belgia) sijoittautunut yritys, kotipaikassa toistaiseksi voimassa olevan työsuhteen Navimerin kanssa. Sopimuspuolet valitsivat sopimukseen sovellettavaksi laiksi Luxemburgin oikeuden.

- 10 Voogsgeerd työskenteli elokuun 2001 ja huhtikuun 2002 välisenä aikana konemestarina Navimerille kuuluvilla MS Regina- ja Prince Henri -nimisillä aluksilla, joiden liikennöintialue oli Pohjanmerellä.

- 11 Navimer ilmoitti 8.4.2002 päivätyllä kirjeellä Voogsgeerdille, että hänen sopimuksensa päätetään. Voogsgeerd haastoi 4.4.2003 Navigloben ja Navimerin Arbeitsrechtbank te Antwerpeniin (Antwerpenin työtuomioistuin) ja vaati kyseisten yritysten velvoittamista maksamaan hänelle sopimuksen päättämisen takia solidaarisesti työsuhteista 3.7.1978 annetun Belgian lain mukaisen korvauksen korkoineen sekä korvaamaan kulut.

- 12 Kanteensa tueksi Voogsgeerd esitti, että Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohdan mukaan on sovellettava Belgian työlainsäädännön pakottavia säännöksiä ja että näin on riippumatta siitä, minkä lain soveltamisen sopimuspuolet ovat valinneet. Hän huomautti tässä yhteydessä, että hänen työsuhteensa satoi hänet belgialaiseen Naviglobe-yritykseen eikä luxemburgilaiseen Navimer-yritykseen ja että hän oli tehnyt työtään pääasiassa Belgiassa, jossa hän sai ohjeita Naviglobelta ja jonne hän kunkin matkan jälkeen palasi.

- 13 Arbeidsrechtbank te Antwerpen totesi 12.11.2004 antamallaan tuomiolla, ettei sillä ole alueellista toimivaltaa ratkaista Navimeria vastaan nostettua kannetta. Naviglobea vastaan nostetun kanteen se sitä vastoin otti tutkittavaksi, mutta totesi sen perusteettomaksi.
- 14 Voogsgeerd valitti tuomiosta Arbeidshof te Antwerpeniin (Antwerpenin ylempi työtuomioistuin). Se katsoi olevansa alueellisesti toimivaltainen ja yhtäältä hylkäsi Naviglobea vastaan esitetyt aineelliset vaatimukset sillä perusteella, että pääasian valittaja ei ollut osoittanut, että hänet oli asetettu kyseisen yhtiön käyttöön.
- 15 Toisaalta Arbeidshof te Antwerpen katsoi työsuhteesta Navimerin kanssa, että kun kaikki kyseessä olevat olosuhteet otetaan huomioon, Voogsgeerd ei ollut työskennellyt tavallisesti vain yhdessä jäsenvaltiossa eli tässä asiassa Belgiassa ja että näin ollen Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohtaa ei voitu soveltaa. Tästä se totesi yhtäältä, että pääasian valittajalla ei ollut työsopimusta Navigloben kanssa, että hänen palkkansa maksoi Navimer ja että hän kuului luxemburgilaiseen sairauskassaan, ja toisaalta, ettei hän ollut todistanut, että hän oli pääasiallisesti työskennellyt Belgian aluevesillä. Näin ollen Arbeidshof te Antwerpen katsoi, että koska Navimer oli se toimipaikka, joka otti Voogsgeerdin työhön, työsopimukseen sovellettiin Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaan Luxemburgin oikeuden pakottavia säännöksiä.
- 16 Kuten ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, Arbeidshof te Antwerpen katsoi, että Voogsgeerd oli valituksensa tueksi näyttänyt toteen, että Antwerpenia oli pidettävä paikkana, josta hän aina nousi laivaan ja jossa hän sai kutakin työmatkaansa koskevat ohjeet.
- 17 Mainittu tuomioistuin katsoi kuitenkin, että Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaan työsopimukseen oli sovellettava vain Luxemburgin lakia ja että vahingonkorvausvaatimus kyseisen sopimuksen väärinkäyttönä

pidettävästä päättämisestä oli hylättävä, koska se oli nostettu julkisen alusrekisterin perustamisesta 9.11.1990 annetun Luxemburgin lain 80 §:ssä säädetyn kolmen kuukauden määräajan päättymisen jälkeen.

- 18 Voogsgoord teki kassaatiovalituksen Navimeria koskevasta tuomion osasta, joten Navimer on ainoa vastapuoli pääasiassa. Kassaatiooperuste, johon vedottiin, perustui Arbeidshof te Antwerpenin tekemään oikeudelliseen virheeseen työ sopimukseen sovellettavan lain määrittämisessä.
- 19 Valituksensa tueksi pääasian valittaja vetosi siihen, että Arbeidshof te Antwerpen rikoi Rooman yleissopimuksen 1, 3, 4 ja 6 artiklaa katsoessaan, ettei seikoilla, jotka valittaja oli esittänyt näyttääkseen toteen sen, että hän työskenteli tavallisesti Belgias sa Navigloben työnjohtovallan alla, ollut vaikutusta Rooman yleissopimuksen määräysten eikä etenäkään sen 6 artiklan 2 kohdan b alakohdan soveltamista koskevaan kysymykseen.
- 20 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuim huomauttaa, että sikäli kuin nämä seikat pitävät paikkansa, Naviglobea, joka on sijoittautunut Antwerpeniin, voitaisiin pitää toimipaikkana, johon Voogsgoord on sidoksissa tosiasiallisen työteon takia Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettulla tavalla.
- 21 Näin ollen Hof van Cassatie on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettuna työntekijän työhön ottaneen toimipaikan sijaintivaltiona pidettävä valtiota, jossa työntekijän työ sopimuksen mukaisesti työhön ottanut työnantajan toimipaikka sijaitsee, vai valtiota, jossa sijaitsee se työnantajan toimipaikka, johon työntekijä

on sidoksissa tosiasiallisen työnteon takia, vaikka työntekijä ei tavallisesti työskentele ainoastaan yhdessä valtiossa?

- 2) Onko paikkaa, jossa työntekijän, joka ei tavallisesti työskentele ainoastaan yhdessä valtiossa, on ilmoitettava ja jossa hän saa tehtäviensä suorittamiseen liittyvät ohjeet ja määräykset, pidettävä ensimmäisessä kysymyksessä tarkoitettuna tosiasiallisen työnteon paikkana?
- 3) Onko toimipaikan, johon työntekijä on ensimmäisessä kysymyksessä tarkoitettulla tavalla sidoksissa tosiasiallisen työnteon takia, täytettävä tietyt muodolliset edellytykset, kuten se, että sillä on oma oikeushenkilöys, vai riittääkö, että kyse on tosiasiallisesti toimipaikasta?
- 4) Voidaanko toisen yhtiön, johon työnantajayhtiöllä on sidoksia, toimipaikkaa pitää kolmannessa kysymyksessä tarkoitettuna toimipaikkana, vaikka työnjohtovaltaa ei ole siirretty tälle toiselle yhtiölle?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Alustavat huomautukset

- ²² Unionin tuomioistuin on toimivaltainen ratkaisemaan tämän ennakkoratkaisupyyntö, jonka on esittänyt toinen niistä belgialaisista tuomioistuimista, joille tällainen mahdollisuus on annettu 1.8.2004 voimaan tulleen, Rooman yleissopimuksen tulkintaa Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa koskevan ensimmäisen pöytäkirjan (EYVL 1998, C 27, s. 47) 2 artiklan a alakohdassa.

- 23 Kysymyksillään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee lähinnä sitä, onko senkaltaisilla seikoilla kuin tosiasiallisella työnteon paikalla, paikalla, jossa työntekijän on ilmoitauduttava ja jossa työntekijä saa tarvittavat ohjeet työnsä tekemiseen, sekä työnantajan tosiasiallisella toimipaikalla merkitystä Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua työsopimukseen sovellettavan lain määrittämisessä.
- 24 On palautettava mieleen, että Rooman yleissopimuksen 6 artiklassa määrätään työsopimukseen sovellettavista erityisistä lainvalintasäännöistä, joilla poiketaan yleisesti sovellettavista lainvalintasäännöistä, joista määrätään kyseisen yleissopimuksen 3 ja 4 artiklassa, jotka koskevat valinnanvapautta sovellettavan lain valinnassa sekä sovellettavan lain määrittelyä koskevia kriteereitä tilanteissa, joissa tällaista valintaa ei ole tehty.
- 25 Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohdassa määrätään siis, että työsopimukseen sisällytetty lakiviittaus ei saa johtaa siihen, että työntekijä menettäisi sen lain pakottavien säännöksiin hänelle annetun suojan, jota lakiviittauksen puuttuessa sovellettaisiin. Saman artiklan 2 kohdassa määrätään työsopimuksen liittymäperusteista, joiden mukaan sopimussuhteeseen sovellettava laki on määritettävä, jos sopimuspuolet eivät ole valinneet lakia.
- 26 Nämä perusteet ovat ensinnäkin se valtio, jossa työntekijä ”tavallisesti työskentelee” (6 artiklan 2 kohdan a alakohta), ja toissijaisesti tällaisen paikan puuttuessa sen ”toimipaikan” sijaintipaikka, ”joka on ottanut työntekijän työhön” (6 artiklan 2 kohdan b alakohta).
- 27 Lisäksi on niin, ettei kyseisen 2 kohdan viimeisen virkkeen mukaan näitä kahta liittymäperustetta sovelleta, jos kaikista olosuhteista ilmenee, että työsopimus liittyy läheisemmin johonkin toiseen valtioon, jolloin sovelletaan kyseisen toisen valtion lakia.

- 28 Pääasiassa on selvää, että sopimuspuolet ovat valinneet sopimussuhteeseen sovellettavaksi laiksi Luxemburgin lain. Olipa tämä valinta mikä hyvänsä, jäljelle jää kysymys siitä, mitä lakia sopimukseen sovelletaan silloin, kun pääasian valittaja vetoaa Belgian oikeuden pakottaviin säännöksiin perusteena oikeudelleen saada korvausta sopimuksen päättämisestä. Kuten tämän tuomion 19 kohdasta ilmenee, Voogsgeerd väittää, että ensimmäinen muutoksenhakuaste, joka katsoi, että kyseessä olevaan sopimukseen on sovellettava Luxemburgin oikeutta Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan b alakohdan nojalla, rikkoi useita kyseisen yleissopimuksen määräyksiä ja erityisesti sen 6 artiklaa. Tässä yhteydessä hän tuo esiin, että hänellä ei työskennellessään ollut mitään yhteyttä Navimeriin vaan että noustakseen laivaan Antwerpenissa hänen piti ilmoittautua Naviglobelle, joka antoi hänelle ohjeita.
- 29 Kysymyksillään Hof van Cassatie pyytää unionin tuomioistuinta lähinnä tulkitsemaan Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohtaa ja erityisesti mainitun määräyksen b alakohdassa olevaa liittymäperustetta, joka koskee sen toimipaikan sijaintivaltiota, joka on ottanut työntekijän työhön.
- 30 On kuitenkin muistutettava, että unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan on niin, että vaikka kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on ennakkoratkaisuasias-
sa soveltaa unionin oikeussääntöä sen käsiteltävänä olevaan asiaan ja siis luonnehtia kansallisen oikeuden säännöstä tämän oikeussäännön kannalta, unionin tuomioistuimen tehtävänä on, jotta se voi esittää kansalliselle tuomioistuimelle sellaiset unionin oikeuden tulkintaan liittyvät seikat, jotka voivat olla kansalliselle tuomioistuimelle hyödyllisiä sen arvioidessa tämän säännöksen vaikutuksia (ks. vastaavasti asia C-6/01, Anomar ym., tuomio 11.9.2003, Kok., s. I-8621, 37 kohta oikeuskäytäntöviittauksi-
neen), etsiä kaikista kansallisen tuomioistuimen toimittamista tiedoista ja erityisesti ennakkoratkaisupyynnön perusteluista sellaiset unionin oikeuden osatekijät, jotka kaipaavat tulkintaa, kun otetaan huomioon riidan kohde (ks. vastaavasti asia 20/87, Gauchard, tuomio 8.12.1987, Kok., s. 4879, 7 kohta).

- 31 Vaikka nyt käsiteltävässä asiassa esitetyt kysymykset koskevat Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan b alakohtaa, on todettava, kuten julkisasiamies on todennut ratkaisuehdotuksensa 60 kohdassa ja kuten Belgian hallitus ja Euroopan komissio ovat huomauttaneet, että pääasiassa kyseessä olevaa työsuhdetta luonnehtivat seikat, joita ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on korostanut perustellakseen ennakkoratkaisupyynnön esittämisen, vaikuttavat pikemminkin vastaavan Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohdassa kuin b alakohdassa esitettyjä perusteita.
- 32 On lisäksi todettava, että sovellettavaa lakia määritettäessä pääasiassa kyseessä olevan työsopimuksen liittymää paikkaan, jossa työntekijä tavallisesti työskentelee, koskeva peruste on otettava huomioon ensisijaisesti ja sen soveltaminen sulkee pois toissijaisen perusteen eli sen toimipaikan sijaintipaikan, joka on ottanut työntekijän työhön, huomioon ottamisen.
- 33 Tästä on muistutettava, että unionin tuomioistuin on asiassa C-29/10, Koelzsch, 15.3.2011 annetussa tuomiossa (Kok., s. I-1595) tulkinnut Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohtaa niin, että aivan ensiksi on tutkittava Voogsggeerdin esiin tuomien kaltaisten seikkojen perusteella se, työskenteleekö työntekijä pääasiallisesti vain yhdessä maassa.
- 34 Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan sanamuodosta ilmenee, että lainsäätäjän aikomuksena on ollut luoda hierarkia työsopimukseen sovellettavan lain valinnassa huomioon otettaville perusteille.
- 35 Tätä tulkintaa tukee myös Rooman yleissopimuksen 6 artiklan tavoitteen eli työntekijän riittävän suojan takaamisen analyysi. Kuten unionin tuomioistuin on siis jo todennut, kyseisen yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohdassa määrättyä kriteeriä,

joka koskee valtiota, jossa työntekijä ”tavallisesti työskentelee”, on tulkittava laajasti, kun taas saman artiklan 2 kohdan b alakohdassa määrättyä kriteeriä, joka koskee sen ”toimipaikan” sijaintipaikkakuntaa, ”joka on ottanut työntekijän työhön”, on sovellettava vain, jos asiaa käsittelevä tuomioistuim ei kykene selvittämään, missä valtiossa työtä tavallisesti tehdään (ks. em. asia Koelzsch, tuomion 43 kohta).

- 36 Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohtaan sisältyvää kriteeriä voidaan soveltaa pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa, jossa työntekijä harjoittaa toimintaansa useammassa kuin yhdessä sopimusvaltiossa, mikäli asiaa käsittelevä tuomioistuim kykenee määrittämään sen valtion, johon työllä on merkittävä liittyä (ks. em. asia Koelzsch, tuomion 44 kohta).
- 37 Tällaisessa tilanteessa kriteerillä, joka koskee valtiota, jossa työtä tavallisesti tehdään, on ymmärrettävä viitattavan siihen paikkakuntaan, jolla tai jolta käsin työntekijä tosiasiallisesti harjoittaa ammattitoimintaansa, ja jos ammattitoimintaa ei ole keskitetty millekään paikkakunnalle, paikkakuntaan, jolla työntekijä harjoittaa suurinta osaa toiminnastaan (ks. em. asia Koelzsch, tuomion 45 kohta).
- 38 Kun otetaan huomioon työnteon luonne pääasiassa kyseessä olevan merenkulun kaltaisella alalla, ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on otettava huomioon kaikki työntekijän toimintaa luonnehtivat seikat ja erityisesti selvitettävä, missä valtiossa sijaitsee se paikkakunta, jolta käsin työntekijä suorittaa kuljetustehtävänsä, saa ohjeita tehtäviään varten ja organisoi työnsä, sekä se paikkakunta, jolla työntekovälineet sijaitsevat (ks. em. asia Koelzsch, tuomion 48 ja 49 kohta).
- 39 Jos näistä toteamuksista ilmenee, että paikkakunta, jolta käsin työntekijä suorittaa kuljetustehtävänsä ja saa myös ohjeita tehtäviään varten, on aina sama, tätä paikkakuntaa on pidettävä 6 artiklan 2 kohdan a alakohdassa tarkoitettuna paikkana, jossa hän tavallisesti työskentelee. Kuten tämän tuomion 32 kohdassa on muistutettu, ensisijaisesti sovelletaan kriteeriä, joka perustuu paikkaan, jossa työntekijä tavallisesti työskentelee.

- 40 Näin ollen työsuhdetta luonnehtivat seikat, sellaisina kuin ne ilmenevät ennakkoratkaisupyyntöstä, eli tosiasiallisen työnteon paikka, paikka, jossa työntekijä saa ohjeita, tai paikka, jossa hänen on ilmoitauduttava ennen tehtäviensä suorittamista, vaikuttavat kyseiseen työsuhteeseen sovellettavan lain määrittämiseen niin, että silloin, kun kyseiset paikat ovat samassa maassa, asiaa käsittelevä tuomioistuin voi katsoa, että tilanne kuuluu Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohdan soveltamisalaan.
- 41 Tästä seuraa, että Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että asiaa käsittelevän kansallisen tuomioistuimen on ensin määritettävä, työskenteleekö työntekijä sopimusvelvoitteiden täyttämiseksi tavallisesti yhdessä ja samassa valtiossa, joka on se valtio, jossa tai josta käsin työntekijä täyttää olennaisen osan hänellä työnantajaansa kohtaan olevista velvoitteista, kun otetaan huomioon kaikki työntekijän toimintaa luonnehtivat seikat.
- 42 Jos kansallinen tuomioistuin katsoo, ettei se voi ratkaista käsiteltävänä olevaa asiaa mainitun yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohdan nojalla, kysymyksiin on vastattava sellaisina kuin ne ovat ennakkoratkaisupyyntössä.

Ensimmäinen ja toinen kysymys

- 43 Ensimmäisellä ja toisella kysymyksellään, joita on tarkasteltava yhdessä, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee lähinnä, onko Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettu käsite ”toimipaik[ka] –”, joka on ottanut työntekijän työhön” ymmärrettävä niin, että sillä viitataan toimipaikkaan, joka on

tehnyt työsopimuksen, vai niin, että sillä viitataan sen yrityksen toimipaikkaan, johon työntekijä on sidoksissa tosiasiallisen työnteon takia, ja viimeksi mainitussa tilanteessa se kysyy, voiko tämä sidonnaisuus ilmetä siitä seikasta, että työntekijän on säännöllisesti ilmoitettava viimeksi mainitulle yritykselle ja vastaanotettava siltä ohjeita.

- 44 Kuten tämän tuomion 39 ja 40 kohdasta ilmenee, silloin, kun tuomioistuin, jonka käsiteltäväksi asia on saatettu, toteaa, että työntekijän on aina ilmoitettava samassa paikassa, jossa hän saa ohjeet, sen on katsottava, että työntekijä työskentelee Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohdassa tarkoitettulla tavalla tavallisesti kyseisessä paikassa. Nämä tosiasiallista työnteoa luonnehtivat seikat koskevat kaikki viimeksi mainitun liittymäperusteen mukaista työsopimukseen sovellettavan lain valintaa, eivätkä ne voi vaikuttaa myös Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan b alakohdan soveltamiseen.
- 45 Kuten julkisasiamies on todennut ratkaisuehdotuksensa 65–68 kohdassa, viimeksi mainitun määräyksen tulkitseminen niin, että sen yrityksen määrittämiseksi, joka on ottanut työntekijän työhön, otetaan huomioon seikkoja, jotka eivät koske vain työsopimuksen tekemistä, olisi vastoin kyseisen määräyksen sanamuotoa ja päämäärää.
- 46 Sanojen ”ottaa työhön” käyttämisellä Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan b alakohdassa viitataan nimittäin selvästi vain kyseisen sopimuksen tekemiseen tai siinä tapauksessa, että kyseessä on de facto -työsuhde, työsuhteen syntymiseen eikä työntekijän tosiasiallisen työnteon yksityiskohtiin.
- 47 Mainitun 6 artiklan 2 kohdan b alakohdan systemaattinen analyysi edellyttää myös sitä, että tässä määräyksessä tarkoitettua kriteeriä, joka on luonteeltaan toissijainen, sovelletaan silloin, kun on mahdotonta paikallistaa työsuhte yhtein jäsenvaltioon. Näin ollen vain toissijaisen kriteerin suppea tulkinta voi taata sen, että työsopimukseen sovellettava laki on täysin ennustettavissa.

- 48 Koska yrityksen sen toimipaikan sijaintipaikkakuntaa, joka on ottanut työntekijän työhön, koskeva peruste ei liity niihin olosuhteisiin, joissa työtä tehdään, sillä, onko yritys sijoittautunut johonkin tiettyyn paikkaan vai johonkin toiseen paikkaan, ei ole merkitystä kyseisen toimipaikan sijaintipaikkakunnan määrittämisessä.
- 49 Vain siinä tilanteessa, että työhönottomenettelyä koskevien seikkojen perusteella voitaisiin todeta, että yritys, joka on tehnyt työsopimuksen, on tosiasiaa toiminut jonkin toisen yrityksen nimissä ja lukuun, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin voisi katsoa, että Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan b alakohtaan sisältyvä liittymäperuste viittaa sen valtion lakiin, jossa viimeksi mainitun yrityksen toimipaikka sijaitsee.
- 50 Näin ollen arvioidessaan tätä kansallisen tuomioistuimen ei pidä ottaa huomioon työn tekemiseen vaan ainoastaan sopimuksen tekemiseen liittyviä seikkoja – kuten toimipaikka, joka on julkaissut työpaikkailmoituksen, ja toimipaikka, joka on hoitanut työhönottohaastattelun –, ja sen on pyrittävä selvittämään kyseisen toimipaikan tosiasiallinen sijainti.
- 51 Kuten julkisasiamies on korostanut ratkaisuehdotuksensa 73 kohdassa, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin voi joka tapauksessa Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan viimeisen alakohdan mukaan ottaa huomioon muita työsuhteeseen liittyviä seikkoja silloin, kun on selvää, että ne seikat, jotka koskevat kumpaakin mainitussa artiklassa määrättyä liittymäperustetta eli joko paikkaa, jossa työtä tehdään, tai yrityksen sen toimipaikan sijaintipaikkakuntaa, joka on ottanut työntekijän työhön, johtavat siihen, että on katsottava sopimuksen liittyvän läheisemmin johonkin muuhun valtioon kuin niihin, joihin nämä perusteet viittaavat.

- 52 Ensimmäiseen ja toiseen kysymykseen on siis vastattava, että Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettu käsite ”toimipaik[ka] –”, joka on ottanut työntekijän työhön” on ymmärrettävä niin, että sillä viitataan yksinomaan toimipaikkaan, joka on ottanut työntekijän työhön, eikä siihen, johon työntekijä on sidoksissa tosiasiallisen työntöön takia.

Kolmas kysymys

- 53 Kolmannella kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyrkii selvittämään lähinnä, onko toimipaikan täytettävä muodollisia vaatimuksia eli esimerkiksi oltava oikeushenkilö Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan b alakohdassa määrätyn liittymäperusteen soveltamiseksi.
- 54 Tästä on aluksi todettava, että määräyksen sanamuodosta ilmenee selvästi, ettei se koske yksinomaan sellaisia yrityksen toimintayksiköitä, jotka ovat oikeushenkilöitä, koska sana ”toimipaikka” tarkoittaa kaikenlaisia yrityksen kiinteitä rakenteita. Näin ollen Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettuja toimipaikkoja voivat olla tytäryhtiöiden ja sivuliikkeiden lisäksi muut yksiköt, kuten yrityksen toimistot, vaikka ne eivät olisikaan oikeushenkilöitä.
- 55 Kuten komissio ja julkisasiamies ratkaisuehdotuksensa 81 kohdassa ovat kuitenkin korostaneet, tämä määräys edellyttää, että toimipaikka on kiinteä. Jos toisesta valtiosta tuleva yrityksen toimihenkilö vain käy jossakin valtiossa ottamassa työntekijöitä työhön, siitä ei voida katsoa muodostuvan toimipaikkaa, joka liittäisi sopimuksen kyseiseen valtioon. Tämä olisi Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan b

alakohdassa määrätyn liittymäperusteen vastaista, sillä kyseinen peruste ei ole sopimuksen tekopaikka.

- 56 Jos sama toimihenkilö sitä vastoin tulee maahan, jossa työnantajalla on yrityksensä pysyvä edustus, on täysin mahdollista katsoa, että kyseinen edustus on Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettu ”toimipaikka”.
- 57 Lähtökohtaisesti edellytetään lisäksi, että liittymäperusteen soveltamiseksi huomioon otettava toimipaikka kuuluu yritykselle, joka ottaa työntekijän työhön, eli että kyseinen toimipaikka on olennainen osa yrityksen rakennetta.
- 58 Näillä perusteilla kolmanteen kysymykseen on vastattava, että Rooman sopimuksen 6 artiklan 2 kohdan b alakohtaa on tulkittava niin, ettei sen mukaan kyseisessä määräyksessä tarkoitettun työnantajan toimipaikan tarvitse olla oikeushenkilö.

Neljäs kysymys

- 59 Neljännellä ja viimeisellä kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee, voidaanko Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan b alakohdassa säädetyn liittymäperusteen soveltamiseksi muun yrityksen toimipaikan kuin sen, joka on merkitty työnantajaksi, katsoa toimivan tässä ominaisuudessa, vaikka kyseisen yrityksen työnjohtovaltaa ei ole siirretty sille.

- 60 Ennakkoratkaisupyynnön perusteella näyttää siltä, että tämä kysymys on esitetty sen vuoksi, että valittaja väittää saaneensa ohjeet aina Naviglobelta ja että merkityksellisenä ajanjaksona kyseisen yrityksen johtaja johti myös Navimeria eli yritystä, joka muodollisesti on ottanut pääasian valittajan työhön.
- 61 Ensimmäisestä seikasta on muistutettava, kuten tämän tuomion 39 ja 40 kohdasta ilmenee, että tällainen olosuhde on otettava huomioon määritettäessä Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohdan soveltamiseksi paikkaa, jossa tavallisesti työskennellään, sillä kyseinen alakohta koskee työn tekemistä.
- 62 Kun tarkastellaan pääasian valittajan väitettä siitä, että sama henkilö oli Navigloben ja Navimerin johtaja, kansallisen tuomioistuimen on arvioitava näiden kahden yhtiön välistä todellista suhdetta määrittääkseen sen, oliko Naviglobe tosiasiallisesti Navimerin työhön ottaman henkilökunnan työnantaja. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on erityisesti otettava huomioon kaikki objektiiviset seikat, joiden perusteella voitaisiin katsoa, että tosiasiallinen tilanne poikkeaa sopimuksen sanamuodosta ilmenevästä tilanteesta (ks. analogisesti asia C-341/04, Eurofood IFSC, tuomio 2.5.2006, Kok., s. I-3813, 37 kohta).
- 63 Navimerin esiin tuoma seikka eli se, ettei työnjohtovaltaa ollut siirretty Naviglobelle, on otettava yhtenä seikkana huomioon tässä arvioinnissa, mutta yksin sen perusteella ei voida ratkaista, onko työntekijän todellisuudessa ottanut työhön eri yhtiö kuin se, joka on merkitty työnantajaksi.
- 64 Vain siinä tapauksessa, että ilmenisi, että toinen näistä kahdesta yhtiöstä toimii toisen lukuun, Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan b alakohdassa määrättyä liittymäperustetta sovellettaessa voitaisiin katsoa ensimmäisen yhtiön toimipaikan kuuluvan toiselle yhtiölle.

- 65 Näillä perusteilla neljänteen kysymykseen on vastattava, että Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan b alakohtaa on tulkittava niin, että sellaisen muun kuin työnantajaksi muodollisesti merkityn yrityksen, johon kyseinen yritys on sidoksissa, toimipaikkaa voidaan pitää ”toimipaikkana”, jos objektiivisten seikkojen perusteella voidaan todeta, että todellinen tilanne poikkeaa sopimuksen sanamuodosta ilmenevästä tilanteesta, ja näin on siitä huolimatta, ettei työnjohtovaltaa ole muodollisesti siirretty kyseiselle toiselle yritykselle.

Oikeudenkäyntikulut

- 66 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (neljäs jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

- 1) Sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista tehdyn, Roomassa 19.6.1980 al-lekirjoitettavaksi avatun yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että asiaa käsittelevän kansallisen tuomioistuimen on ensin määrittävä, työskenteleekö työntekijä sopimusvelvoitteiden täyttämiseksi tavallisesti yhdessä ja samassa valtiossa, joka on se valtio, jossa tai josta käsin työntekijä täyttää olennaisen osan hänellä työnantajaansa kohtaan olevista velvoitteista, kun otetaan huomioon kaikki työntekijän toimintaa luonnehtivat seikat.

2) Jos kansallinen tuomioistuin katsoo, ettei se voi ratkaista käsiteltävänä olevaa asiaa Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohdan nojalla, kyseisen yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan b alakohtaa on tulkittava seuraavasti:

- käsite ”toimipaik[ka] --, joka on ottanut työntekijän työhön”, on ymmärrettävä niin, että sillä viitataan yksinomaan toimipaikkaan, joka on ottanut työntekijän työhön, eikä siihen, johon työntekijä on sidoksissa tosiasiallisen työnteon takia

- kyseisessä määräyksessä tarkoitettun työnantajan toimipaikan ei tarvitse olla oikeushenkilö

- sellaisen muun yrityksen kuin työnantajaksi muodollisesti merkityn yrityksen, johon kyseinen yritys on sidoksissa, toimipaikkaa voidaan pitää mainitun yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettuna ”toimipaikkana”, jos objektiivisten seikkojen perusteella voidaan todeta, että todellinen tilanne poikkeaa sopimuksen sanamuodosta ilmenevästä tilanteesta, ja näin on siitä huolimatta, ettei työnjohtovaltaa ole muodollisesti siirretty kyseiselle toiselle yritykselle.

Allekirjoitukset